

Republika e Kosovës- Republika Kosova - Republic of Kosovo

Qeveria – Vlada - Government

Zyra e Kryeministrit - Ured Premijera - Office of the Prime Minister

Zyra për Qeverisje të Mirë/Kancelarija za Dobro Upravljanje/Office on Good Governance

**AKCIONI PLAN ZA PRAVA LICA SA OGRANIČENIM
SPOSOBNOSTIMA U REPUBLICI KOSOVO (2021-2023)**

KANCELARIJA PREMIJERA/ KANCELARIJA ZA DOBRO UPRAVLJANJE

Ovaj dokument predstavlja nastavak radnji i politika na nacionalnom nivou za sprovođenje Nacionalne strategije za prava lica sa ograničenim sposobnostima u Republici Kosovo 2013-2023.

Septembar, 2021

Zahvalnica

Kao i u bilo kom procesu izrade dokumenata ove prirode, bez međusobne saradnje i zajedničkog rada institucija, odnosno resornih ministarstava i organizacija lica sa ograničenim sposobnostima, ne bi bilo moguće izraditi Nacionalni plan za prava lica sa ograničenim sposobnostima u Republici Kosovo 2021-2023.

Doprinos i zajednički rad omogućili su da ovaj dokument treći put zaredom uključi trogodišnji period sa svim prioritetima i radnjama za poboljšanje kvaliteta života lica sa ograničenim sposobnostima i tako zaključimo deceniju sprovođenja strateškog dokumenta o pravima lica sa ograničenim sposobnostima u Republici Kosovo 2013-2023.

Kancelarija premijera/Kancelarija za dobro upravljanje, koja je dobila mandat da koordinira ovim procesima, zahvaljuje svim zainteresovanim stranama na njihovom doprinosu u izradi ovog dokumenta Vlade i svim dokumentima koji su prethodili dokumentima ove prirode, uključujući resorna ministarstva, udruženja lica sa ograničenim sposobnostima i međunarodnim partnerima.

SADRŽAJ

Zahvalnica.....	
AKRONIMI.....	4
UVOD.....	
ANALIZA DOSTIGNUĆA NACIONALNOG PLANA ZA PRAVA LICA SA OGRANIČENIM SPOSOBNOSTIMA 2018-2020.	
ZDRAVSTVO.....	
<i>Strateški cilj 1: Poboljšanje pružanja zdravstvenih usluga za lica sa ograničenim sposobnostima.....</i>	8
<i>Specifičan cilj 1: Podizanje kapaciteta zdravstvenog osoblja za pružanje zdravstvenih usluga.....</i>	8
<i>Specifičan cilj 2: Uključuje rano otkrivanje i identifikaciju ograničenih sposobnosti od perinatalne, natalne i postnatalne faze.....</i>	8
<i>Specifičan cilj 3: Povećati pružanje zdravstvenih usluga za LOS.....</i>	8
SOCIJALNA ZAŠTITA.....	
Strateški cilj 2: Funkcionalan i pravilan sistem socijalne zaštite i socijalne sigurnosti, kao i pružanje jednakih mogućnosti za zapošljavanje lica sa ograničenim sposobnostima.....	9
<i>Specifičan cilj 1: Prostiranje usluga u zajednici.....</i>	9
<i>Specifičan cilj 2- Uključuje stvaranje jednakih uslova za zapošljavanje LOS -.....</i>	9
<i>Specifičan cilj 3 - Stručno osposobljavanje i ponovno osposobljavanje za pripremu lica sa ograničenim sposobnostima za tržište rada -.....</i>	9
OBRAZOVANJE.....	
Strateški cilj 3: Stvaranje uslova za sveobuhvatnost u obrazovanju i za profesionalnu podršku licima sa ograničenim sposobnostima.	9
<i>Specifičan cilj 1: Stvaranje mehanizama za identifikaciju i rano obrazovanje dece sa ograničenim sposobnostima.....</i>	9
<i>Specifičan cilj 2: Stvoriti, ojačati i poboljšati usluge međusektorskih mehanizama i drugih mehanizama podrške u sveobuhvatnoj školi.....</i>	10
<i>Specifičan cilj 3: Stvoriti odgovarajuće okruženje za uključivanje u školu i zajednicu.....</i>	10
<i>Specifičan cilj 4: Uključuje poboljšanje kvaliteta nastave i učenja u sveobuhvatnom obrazovanju na svim nivoima preduniverzitetskog obrazovanja.</i>	10
PRAVNA ZAŠTITA.....	
Strateški cilj 4: Jednak pristup pravnoj zaštiti kao i pružanje usluga na lokalnom nivou za ostvarivanje prava lica sa ograničenim sposobnostima.....	10
<i>Specifičan cilj 1: Izrada zakona o zaštiti i poštovanju prava lica sa ograničenim sposobnostima 10</i>	
<i>Specifičan cilj 2: Izmena i dopuna važećeg zakonskog okvira za LSO.....</i>	10

<i>Specifičan cilj 3: Podizanje kapaciteta stručnog osoblja u pravosudnom sistemu za prava LOS.</i>	10
PRISTUP, INFORMACIJE, KOMUNIKACIJA, UČEŠĆE I STATISTIKA.....	
<i>Strateški cilj 5: Stvaranje jednakih uslova u pristupu, informisanju, komunikaciji, učešću i u stvaranju ili uspostavljanju jedinstvenog sistema podataka za lica sa ograničenim sposobnostima.</i>	11
<i>Specifičan cilj 1: Istraživanje po potrebi stanja na terenu u vezi sa pristupom objektima za LSO</i>	11
<i>Specifičan cilj 2: Obezbeđivanje pristupa objektima za LSO</i>	11
CILJ NACIONALNOG PLANA ZA PRAVA LICA SA OGRANIČENIM SPOSOBNOSTIMA 2021-2023.	
PRAĆENJE I IZVEŠTAVANJE.....	
Finansijski uticaji na sprovođenje Nacionalne strategije za prava lica sa ograničenim sposobnostima u Republici Kosovo (2013-2023).	

AKRONIMI

KP/KDU	- Kancelarija Premijera/Kancelarija za dobro upravljanje
ASK	- Agencija za statistike Kosova
ODO	- Opštinski departman za obrazovanje
DPD	- Departman za porodičnu dobrobit
MONTI	- Ministarstvo obrazovanja, nauke, tehnologije i inovacije
MUP	- Ministarstvo unutrašnjih poslova
MIP	- Ministarstvo inostranih poslova
MKOS	- Ministarstvo kulture, omladine i sporta
MZ	- Ministarstvo zdravlja
ME	- Ministarstvo ekonomije
MPŠRR	- Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja
MALS	- Ministarstvo Administracije Lokalne Samouprave
MFRT	- Ministarstvo finansija, rada i transfera
PKVPAK	- Nacionalni akcioni plan za lica sa ograničenim sposobnostima 2021-2023
MSPPI	- Ministarstvo životne sredine, prostornog planiranja i infrastrukture
LSO	- Lica sa ograničenim sposobnostima
IPO	- Individualni plan obrazovanja
EK	- Evropska komisija
NVO	- Nevladina organizacija
NIJZ	- Nacionalni institut za javno zdravlje
KPLOS	-Konvencija o pravima lica sa ograničenim sposobnostima
SZO	- Svetska zdravstvena organizacija
OLOS	- Organizacij za lica sa ograničenim sposobnostima
CRPM	- Centar za razvoj porodične medicine
UDLjP	- Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima
IC	- Izvorni centar
CSO	-Centar za stručno osposobljavanje

UVOD

Ostvarivanje ljudskih prava, posebno za lica sa ograničenim sposobnostima, od suštinske je važnosti za razvoj i dobrobit društva. Ostvarivanje svakog prava za svakog pojedinca stvara jednake mogućnosti da svaki čovek ima pravi pristup društvu sa posebnim naglaskom na lica sa ograničenim sposobnostima.

U izradi dokumenata ove prirode, Vlada Republike Kosovo godinama je lansirala Nacionalnu strategiju za prava lica sa ograničenim sposobnostima 2013-2023. Takođe, Kancelarija za dobro upravljanje pokreće treći Nacionalni akcioni plan zahvaljujući Strategiji koja omogućava detaljnije sprovođenje aktivnosti i ciljeva koje su postavile radne grupe. Pristup korišćen pri izradi ovih dokumenata ovih dokumenata ima za cilj sveobuhvatnost lica sa ograničenim sposobnostima i da poboljša njihove životne uslove.

Aktivnosti i obaveze navedene u ovom dokumentu proširuju se na pet oblasti sa posebnim prioritetom života građana sa ograničenim sposobnostima, u skladu sa Konvencijom o pravima osoba sa invaliditetom, koja nabroja aspekte od vitalnog značaja kao što su: poštovanje ljudskog dostojanstva, individualna autonomija u odlučivanju i izboru, odsustvo diskriminacije, puno uključivanje u društvo, poštovanje različitosti, jednake mogućnosti, slobodan i neometan pristup, rodna ravnopravnost i zaštita identiteta. Shodno tome, ovaj dokument će obuhvatiti aspekte zdravstva, socijalne zaštite i zapošljavanja, obrazovanja, pravne zaštite i jednakog pristupa.

Usvajanje niza zakona kao što su Zakon o slepim licima, Zakon o statusu i pravima lica sa paraplegijom i tetraplegijom, kao i sprovođenje Uredbe VRK 15/2014 o pružanju usluga znakovnog jezika u javnim institucijama za gluva lica su neka od dostignuća u ispunjavanju životnog standarda korisnika ovog zakonskog okvira.

Iako uprkos finansijskim izazovima u ostvarivanju prava lica sa ograničenim sposobnostima ima još puno posla, ali najvažnije je da postoji potencijal i međusobna saradnja između državnih institucija i organizacija udruženja, u ovom slučaju organizacija za lica sa ograničenim sposobnostima.

ANALIZA DOSTIGNUĆA NACIONALNOG PLANA ZA PRAVA LICA SA OGRANIČENIM SPOSOBNOSTIMA 2018-2020.

U deceniji sprovođenja Nacionalne strategije za prava lica sa ograničenim sposobnostima 2013-2023, tokom poslednjih deset godina usvojena su dva akciona plana. Shodno tome, praćenje strateških ciljeva, njihovo sprovođenje je bilo merljivije i dostupnije. Određene aktivnosti i ciljevi uvek su bili u skladu sa odgovarajućom oblašću, odnosno 5 predviđenih oblasti koja sa prioritetom pokrivaju osnovna prava lica sa ograničenim sposobnostima.

Kancelarija za dobro upravljanje/Kancelarija Premijera u saradnji sa nadležnim institucijama na godišnjem nivou je predstavila sva dostignuća i izazove za sprovođenje pomenutih dokumenata. U tom kontekstu, objavljena su tri izveštaja o napretku 2013-2014, 2015, 2019.

Oblasti intervencije uvek su uključivale najprioritetnije oblasti o kvalitetu života lica sa ograničenim sposobnostima.

Tokom perioda jun - jul 2019. godine, održano je 10 savetodavnih foruma na opštinskom nivou kako bi se identifikovale potrebe za Akcionim planom za lica sa ograničenom sposobnošću 2021-2023. Sastanke su organizovali Kancelarija za dobro upravljanje / Kancelarija Premijera Kosova i HANDIKOS u partnerstvu sa USK i UGK u okviru projekta „Promovisanje sveobuhvatnosti i prostiranje savetodavnih procesa za upravljanje i reforme javne uprave u sektoru ograničenih sposobnosti na lokalnom nivou. nacionalnom i regionalnom nivou “koji finansira Evropska unija.

Preko 300 lica sa ograničenim sposobnostima, lokalni predstavnici DPO-a i predstavnici lokalnih institucija iz opština Priština; Prizren Đakovica, Peć, Uroševac, Gnjilane, Mitrovica, Vučitrn; Suva Reka i Glogovac učestvovali su u ovom događaju gde su dali svoj doprinos u vezi sa trenutnim sprovođenjem Akcionog plana i doprineli su identifikaciji potreba za Nacionalnim akcionim planom 2021-2023.¹

COVID-19 stvorio je ljudsku krizu takvog obima koja do sada nije bila doživljena i koja je nesrazmerno uticala i na lica sa ograničenim sposobnostima. Kao takva, ova situacija je zahtevala prethodno sproveden odgovor - izvanredan pristup podrške licima sa ograničenim sposobnostima. Organizacije lica sa ograničenim sposobnostima (OLOS) su delovale najbolje što su mogle da pruže podršku svojim članovima, uvek u skladu sa preporukama, uputstvima i drugim relevantnim dokumentima koje su objavile UN, SZO, NIJK i Vlada Kosova.

Glavni cilj bio je da se licima sa ograničenim sposobnostima omogući pristup osnovnim uslugama, uključujući hitne zdravstvene i socijalne usluge, kako bi se prevazišla kriza. ² U dokumentima koje su UN objavile u vezi sa pandemijom COVID 19, predstavljeni su nalazi, uputstva i preporuke koje su OLOS na Kosovu uvek sprovodile usredsređujući se na potrebe i specifičnosti članova koje su predstavljale. Glavna preporuka UN-a bila je da bi odgovor na oporavak od COVID 19, uključujući i ograničene sposobnosti, bolje služio svima. Ove specifične preporuke bile su usredsređene na ključne sektore koji su uključivali četiri glavne oblasti delovanja koje se sprovode na sve: 1. Obezbeđivanje integrisanja ograničenih sposobnosti u sve radnje oporavka od COVID-19; 2. Pružanje pristupa informacijama, opremi, uslugama i programima kao odgovor i oporavak od COVID-19; 3. Obezbeđivanje smislenih konsultacija sa aktivnim učesćem lica sa ograničenim sposobnostima i njihovih reprezentativnih organizacija u svim fazama reagovanja i oporavka COVID-19; 4. Stvaranje mehanizam koji će obezbediti uključivanje ograničenih sposobnosti u odgovor na COVID-19.³

Izveštaj UN-a takođe je predstavio širok spektar uticaja COVID-19 na lica sa ograničenim sposobnostima, uključujući kratkoročne i dugoročne implikacije. Između ostalog, zaključeno je da: lica sa ograničenim sposobnostima su u većoj opasnosti od infekcije COVID-19; su u većoj od razvoja ozbiljnijih zdravstvenih stanja i smrti; lica sa ograničenim sposobnostima koja žive u institucijama češće su zaražene virusom i imaju veće stopu smrtnosti; posebno su u nepovoljnom položaju zbog socijalno-ekonomskih posledica i mera za kontrolu pandemije; uticaj na zapošljavanje i socijalnu zaštitu; obrazovanje; usluge podrške; i uticaji nasilja na lica sa ograničenim sposobnostima. U tom kontekstu, izveštaj je pružio set preporuka kako bi se obezbedio adekvatan odgovor i oporavak za lica sa ograničenim sposobnostima sa naglaskom

¹ Rezime potreba građana sa ograničenim sposobnostima za Akcionim planom 2021-2023, European Union Kosovo; Handikos; Decembar 2019.

² GODIŠNJI IZVEŠTAJ O OGRANIČENIM SPOSOBNOSTIMA, Kancelarija Evropske unije; Handikos 2020.

³ United Nation/Policy Brief/ A Disability -Inclusive Response to COVID-19, May 2020 <https://reliefweb.int/report/world/policy-brief-disability-inclusive-response-covid-19-may-2020>; RAPORTI VJETOR PËR AFTËSINË E KUFIZUAR, Zyra e Bashkimit Evropian; Handikos 2020

na orijentaciju u oblastima kao što su: pristup, učešće, davanje odgovornosti i razmena podataka.⁴

S obzirom da su sprovođenje zaštitnih mera koje su zatražile UN i druge međunarodne organizacije sledeće: Zdravlje / obezbeđivanje pristupa informacijama o javnom zdravlju; sprovođenje zaštitnih mera protiv COVID-19; obezbeđivanje pristupa uslugama; obezbeđivanje nediskriminacije u raspodeli oskudnih medicinskih resursa; sveobuhvatne intervencije u mentalnom zdravlju lica sa ograničenim sposobnostima; Zaštita lica smeštenih u institucijama / smanjenje broja ljudi u institucijama/smanjenje broja ljudi u okviru institucija; usluge podrške /obezbeđivanje nastavka zajednice za lica sa ograničenim sposobnostima: Socijalna zaštita i zapošljavanje; Vaspitanje-Obrazovanje/adresiranje uticaja koji prevazilaze učenje; Prevencija i odgovor na nasilje/obezbeđivanje sveobuhvatnih i dostupnih usluga podrške žrtvama: podizanje svesti i znanja: i humanitarni kontekst.⁵

ZDRAVSTVO

Strateški cilj 1: Poboljšanje pružanja zdravstvenih usluga za lica sa ograničenim sposobnostima

U okviru Strateškog cilja 1 predviđena su tri specifična cilja, kako sledi:

Specifičan cilj 1: Podizanje kapaciteta zdravstvenog osoblja za pružanje zdravstvenih usluga - cilj koji uključuje 6 predviđenih aktivnosti koje su povezane sa, 1.1. Pružanje zdravstvenih usluga za LOS u kućnim posetama, 1.2 Vakcinacija lica sa ograničenim sposobnostima vakcinom protiv sezonskog gripa, 1.3. Izrada materijala za promociju zdravlja lica sa ograničenim sposobnostima i zdravstveno obrazovanje za zdravstvene radnike, 1.4 Realizacija zdravstvenih usluga za LOS 1.5 Obuke za osoblje medicinskih sredstava i pomoćno osoblje na temu pristupa i lečenja lica sa ograničenim sposobnostima, 1.6. Koordinacija aktivnosti sa MFPT-om.

Specifičan cilj 2: Uključuje, rano otkrivanje i identifikaciju ograničenih sposobnosti iz perinatalne, natalne i postnatalne faze - cilj koji uključuje 2. aktivnosti koje se odnose na 2.1. Realizaciju istraživanja u oblasti zdravstvenih uslova povezanih sa LOS i 2.2. REalizacija programa zdravstvenog obrazovanja za roditelje u otkrivanju uzroka koji rezultiraju ograničenim sposobnostima.

Specifičan cilj 3: Povećati pružanje zdravstvenih usluga za LOS - cilj koji uključuje ukupno 6 aktivnosti koje se odnose na 3.1. Istraživanje o potrebama o popunjavanju osnovne liste lekova, 3.2. Nastavak pružanja pregleda (mamografija i PAP-a test) za žene sa ograničenim sposobnostima i 3.3. Nega oralne higijene za decu sa ograničenim sposobnostima. 3.4. Izrada SOP-a za specifični zdravstveni tretman LOS 3.5. Izrada informativnog cirkulara za obaveštavanje zdravstvenih institucija o broju centra za pružanje usluga na znakovnom jeziku

⁴ United Nation/Policy Brief/ A Disability -Inclusive Response to COVID-19, May 2020 <https://reliefweb.int/report/world/policy-brief-disability-inclusive-response-covid-19-may-2020> GODIŠNJI IZVEŠTAJ O OGRANIČENIM SPOSOBNOSTIMA, Kancelarija Evropske unije; Handikos 2020.

⁵ United Nation/Policy Brief/ A Disability -Inclusive Response to COVID-19, May 2020 <https://reliefweb.int/report/world/policy-brief-disability-inclusive-response-covid-19-may-2020>; GODIŠNJI IZVEŠTAJ O OGRANIČENIM SPOSOBNOSTIMA, Kancelarija Evropske unije; Handikos 2020.

i 3.6. Realizacija posete zajednici radi promocije zdravlja i obrazovanja za lica sa ograničenim sposobnostima.

SOCIJALNA ZAŠTITA

Strateški cilj 2: Funkcionalan i pravilan sistem socijalne zaštite i socijalne bezbednosti, kao i pružanje jednakih mogućnosti za zapošljavanje lica sa ograničenim sposobnostima.

Specifičan cilj 1: Prostiranje usluga u zajednici - Cilj koji uključuje 10 aktivnosti koje su: 1.1 Sprovođenje penzijske šeme za lica sa ograničenim sposobnostima, starosti od 18 do 65 godina. 1.2. Sprovođenje šema koristi i naknada; 1.3. Sprovođenje zakona 03 / L-022 o materijalnoj podršci porodicama sa trajnim ograničenim sposobnostima, 1.4. Sprovođenje šeme naknade za slepe, 1.5. Sprovođenje šeme naknade za paraplegičare i tetraplegičare, 1.6. Izrada podzakonskih akata za sprovođenje sveobuhvatnog zakona o ograničenoj sposobnosti, 1.7 Obuka Bio-psiho-socijalne komisije o upotrebi instrumenta KNF-a, 1.8. Nastavak pružanja usluga u rezidencijalnim centrima (ISHS) 1.8. Nastavak pružanja usluga u rezidencijalnim centrima (ICHS) 1.9 Pojedinačno licenciranje i NVO-a za pružanje socijalnih usluga za lica sa ograničenim sposobnostima. 1.10. Jačanje mehanizma praćenja i inspekcije za usluge i sredstva organizacija korisnica, 1.11 Utvrđivanje budžetskog koda za socijalne usluge.

Specifičan cilj 2- Uključuje stvaranje jednakih uslova za zapošljavanje LOS - Cilj za koji se očekuje da će imati 5 aktivnosti koje su: 2.1. Pružanje usluga LOS u karijernim službama, 2.2. Jačanje inspekcije rada radi praćenja sprovođenja Zakona br. 03/01 o osposobljavanju, ponovnom osposobljavanju i zapošljavanju 2.3 Posredovanje LOS u zapošljavanju, 2.4 Uključivanje LOS u zapošljavanje putem aktivnih mera tržišta rada, 2.5. Kampanje podizanja svesti o zapošljavanju LOS u javnom i privatnom sektoru.

Specifičan cilj 3 - Stručno osposobljavanje i ponovno osposobljavanje za pripremu lica sa ograničenim sposobnostima za tržište rada - cilj za koji se očekuje da će imati 5 aktivnosti 3.1 Proširenje profila stručnog osposobljavanja i ponovnog osposobljavanja u skladu sa zahtevima tržišta rada, 3.2. Obuka LOS u centrima za stručno osposobljavanje, 3.3. Prilagođeni nastavni programi za lica sa ograničenim sposobnostima, 3.4. Adaptacija radionica sa opremom za potrebe lica sa ograničenim sposobnostima, 3.5. Obuka trenera CSO za sprovođenje prilagođenog kurikuluma za LOS.

OBRAZOVANJE

Strateški cilj 3: Stvaranje uslova za sve uključivanje u obrazovanje i za profesionalnu podršku licima sa ograničenim sposobnostima.

Strateški cilj 1: Stvaranje mehanizama za identifikaciju i rano obrazovanje dece sa ograničenim sposobnostima

Uključuje 4 sledeće aktivnosti: 1.1 Izrada 3 uputstva za vaspitače za pristup i rad sa decom sa ograničenim sposobnostima, 1.2 Izgradnja kapaciteta vaspitača za sprovođenje uputstva, 1.3. Izrada i obezbeđivanje pedagoškog materijala na 2 platforme MON-a, 1.4. Kampanja podizanja svesti o značaju rane intervencije za decu sa ograničenim sposobnostima.

Specifičan cilj 2: Stvaranje, jačanje i poboljšanje usluga međusektorskih mehanizama i drugih mehanizama podrške sveobuhvatnoj školi

Uključuje sledeće 5 aktivnosti: 2.1 Zapošljavanje i / ili obezbeđivanje nastavnika podrške u školama, 2.2 Zapošljavanje asistenata podrške u školi, 2.3 Jačanje kapaciteta timova za procenu radi pedagoške procene dece sa potrebama, 2.3.1 Pružanje Brajevih usluga, orijentacija i mobilnost slepe dece u redovnim školama, 2.4 Izgradnja kapaciteta za nastavnike za pristup i rad sa učenicima sa ograničenim sposobnostima.

Specifičan cilj 3: Stvoriti povoljno okruženje za uključivanje u školu i zajednicu.

Uključuje sledeće 7 aktivnosti: 3.1 Izrada petogodišnjeg plana za izvorne centre, 3.2 Povećanje usluga iz izvornih centara za redovne škole, 3.3 Povećanje kapaciteta osoblja u izvornim centrima, 3.4 Izrada i akreditacija redovnih programa obuke za nastavnike škole, 3.5 Izrada i akreditacija programa od AAK za Brajevu azbuku i znakovni jezik, 3.6 Pružanje kurseva za nastavnike, pomoćnike i roditelje za Brajevu azbuku i znakovni jezik, 3.7. Razvoj programa, nivo 5 na znakovnom jeziku.

Specifičan cilj 4: Uključuje poboljšanje kvaliteta nastave i učenja u sveobuhvatnom obrazovanju na svim nivoima preduniverzitetskog obrazovanja.

Uključuje sledeće 5 aktivnosti: 4.1. Izrada dokumenta za uključivanje učenika sa ograničenim sposobnostima u više srednje obrazovanje sa određenim školama ŠPO, 4.2. Izrada uputstva za nastavnike o pristupu, pedagoškom radu i specifičnostima učenika sa ograničenim sposobnostima, 4.3. Podizanje kapaciteta nastavnika za pristup i specifičnosti učenika sa ograničenim sposobnostima, 4.4 Pružanje neformalnog obrazovanja u izvornim centrima, 4.5. Korišćenje materijala tokom nastavnog procesa nastavnika (materijali koje su izradili NVO-i).

PRAVNA ZAŠTITA

Strateški cilj 4: Jednak pristup pravnoj zaštiti kao i pružanje usluga na lokalnom nivou za ispunjenje prava lica sa ograničenim sposobnostima.

Specifični cilj 1: Izrada zakona o zaštiti i poštovanju prava lica sa ograničenim sposobnostima. Uključena je 1 aktivnost: 1.1 Uključivanje OLOS u izradi zakona.

Specifičan cilj 2: Izmena i dopuna važećeg zakonskog okvira za LOS.

Povećati saradnju sa OLOS kroz njihove konsultacije u izradi vladinih politika. Uključene su 2 aktivnosti: 1.1. Sprovođenje Uredbe VRK 15/2014 o pružanju usluga na znakovnom jeziku, 1.2. Kordinacija o funkcionalizaciji Nacionalnog saveta za ograničene sposobnosti.

Specifičan cilj 3: Izgradnja kapaciteta stručnog osoblja u pravosudnom sistemu za prava LOS-a.

Uključene su ukupno 4 aktivnosti: 3.1 Obuka osoblja u probacionim i korektivnim službama, 3.2. Izrada informativnog uputstva o pravima lica sa ograničenim sposobnostima u pravosudnom sistemu, 3.3. Podizanje kapaciteta PK kroz obuku policijskih službenika za zaštitu i pomoć žrtvama o specifičnostima LOS, 3.4. Izrada uputstva za obuku LOS na osnovu specifičnosti ograničenih sposobnosti.

PRISTUP, INFORMISANJE, KOMUNIKACIJA, UČEŠĆE I STATISTIKA

Strateški cilj 5: Stvaranje jednakih uslova u pristupu, informisanju, komunikaciji, učešću i u stvaranju ili uspostavljanju jedinstvenog sistema podataka za lica sa ograničenim sposobnostima.

Specifičan cilj 1: Istraživanje stanja na terenu po potrebi u vezi sa pristupom objektima za LOS.

Uključeno je sledećih 7 aktivnosti: 1.1. Aktivnosti podizanja svesti sa ovom zajednicom, odnosno sastanci sa NVO koje zastupaju interese lica sa ograničenim sposobnostima, sa posebnim naglaskom na integraciju i zapošljavanje lica sa ograničenim sposobnostima, 1.2. Radionica organizovana za NVO za lica sa ograničenim sposobnostima, 1.3. Kampanja podizanja svesti za dodelu grantova u poljoprivredi za lica sa ograničenim sposobnostima i roditelje dece LOS, MPŠRR, 1.4. Promocija prava lica sa ograničenim sposobnostima u ruralnim zonama o mogućnostima apliciranja za subvencije i grantove, 1.5. Promocija, saradnja i unapređenje prava lica sa ograničenim sposobnostima u opštinama, 1.6. Promocija ljudskih prava u opštinama /LOS. Potpuno uključivanje LOS u društveni život pod jednakim uslovima kao i svi, 1.7. Izrada opštinskog akcionog plana za lica sa ograničenim sposobnostima u opštinama.

Specifičan cilj 2: Obezbeđivanje pristupa objektima za LOS.

Uključuje 1 aktivnost koja je: 2.1. Sprovođenje Administrativnog uputstva 33/2007 " O tehničkim uslovima građevinskih objekata za pristup licima sa ograničenim sposobnostima"

CILJ NACIONALNOG PLANA ZA PRAVA LICA SA OGRANIČENIM SPOSOBNOSTIMA 2021-2023.

Proces ostvarivanja prava građana sa ograničenim sposobnostima i ispunjavanje prioriteta desetogodišnje Strategije za lica sa ograničenim sposobnostima je proces koji neprekidno zahteva napore Vlade Republike Kosovo i celog našeg društva.

Akcioni plan za prava lica sa ograničenim sposobnostima 2021-2023 je treći plan u okviru Nacionalne strategije za prava lica sa ograničenim sposobnostima u Republici Kosovo 2013-2023 na nacionalnom nivou i u svim aspektima ima za cilj da unapredi i dalje prava lica sa ograničenim sposobnostima sve dok se ne postigne konačni cilj za stvaranje sveobuhvatnog društva u kojem lica sa ograničenim sposobnostima ostvaruju svoj puni potencijal i imaju pravo na dostojanstven život.⁶

Uprkos situaciji sa pandemijom, ovaj dokument je izrađen održavanjem radionica u oktobru 2020. godine, u skladu sa svim strateškim ciljevima nadležnih ministarstava i organizacija za prava lica sa ograničenim sposobnostima.

Ovaj dokument je važan jer adresira potrebe i prioritete svih lica sa ograničenim sposobnostima, bez obzira na starost, pol, koji ukupno čine 93.288 stanovništva u Republici Kosovo.⁷

⁶ Nacionalni plan za prava lica sa ograničenim sposobnostima u Republici Kosovo 2018-2020, Priština

⁷ Agencija za statistike Kosova „Popis stanovništva i stanova na Kosovu 2011. godine - konačni rezultati.

Sve radnje i aktivnosti utvrđene u skladu sa strateškim ciljevima ovog dokumenta, određene su na takav način da ispune potrebe u pet najprioritetnijih oblasti u pogledu prava lica sa ograničenim sposobnostima, uključujući zdravstvo, socijalnu zaštitu, obrazovanje, pravnu zaštitu kao i sveobuhvatan pristup komunikaciji.

Svaka randja predstavljena u okviru Nacionalnog plana za prava lica sa ograničenim sposobnostima 2021-2023 radila se u saradnji sa organizacijama za prava lica sa ograničenim sposobnostima i u saradnji sa projektom koji finansira EU, a kojim upravlja Kancelarija Evropske unije na Kosovu. Sprovedeno od: Handikos, u partnerstvu sa UGK USK, DPF Threshold „Sveobuhvatna promocija konsultativnih procesa o reformama upravljanja i javne uprave u sektoru ograničene sposobnosti na lokalnom, nacionalnom i regionalnom nivou “radi potpunog usvajanja od strane nadležnih institucija, odnosno resornih ministarstva, koji se zalažu za realizaciju i ispunjenje aktivnosti u skladu sa rokom za sprovođenje i troškovima realizacije aktivnosti. Zaključno, Republika Kosovo sa Nacionalnim planom za prava lica sa ograničenim sposobnostima u Republici Kosovo 2021-2023, ima misiju da sprovede sve mere preduzete u ovom dokumentu, tako da se život lica sa ograničenim sposobnostima još više poboljša.

PRAĆENJE I IZVEŠTAVANJE

KP/KDU ima mandat da prati sprovođenje Nacionalne strategije za prava lica sa ograničenim sposobnostima 2013-2023 i shodno tome Nacionalnog plana za prava lica sa ograničenim sposobnostima 2021 -2023.

Na osnovu mandata KP/KDU, od usvajanja Nacionalne strategije za prava lica sa ograničenim sposobnostima od strane Vlade Republike Kosovo, fokusira se na praćenje i sprovođenje važnih dokumenata izrađenih u pogledu sektora ograničenih sposobnosti.

Politike praćenja KP/KDU uključuju blisku saradnju i koordinaciju na centralnom nivou sa resornim ministarstvima, kao i sa svim opštinama Republike Kosovo, kao i koordinaciju sa nezavisnim agencijama, međunarodnim institucijama i organizacijama koje rade za prava lica sa ograničenim sposobnostima. Međutim, politike praćenja dostižu željeni nivo i putem institucionalnih mehanizama koje takođe koordinira KP/KDU i raspoređene su na dva nivoa: visok hijerarhijski nivo koji predvodi zamenik premijera u sastavu pet zamenika ministra kao i organizacije lica sa ograničenim sposobnostima koje se uglavnom bave orijentacijom opštih politika u sektoru lica sa ograničenim sposobnostima, kao i na operativnom nivou jedne komisije koju je imenovao generalni sekretar Kancelarije premijera, a koju čine službenici ministarstva i organizacije lica sa ograničenim sposobnostima.

Praćenje i izveštavanje protiv Nacionalnog plana za prava lica sa ograničenim sposobnostima 2021. - 2023. vršice se na godišnjoj osnovi kako bi se procenila sva dostignuća i izazovi u ispunjavanju ciljeva i akcija utvrđenih u ovom dokumentu. Međutim, Nacionalni akcioni plan za prava lica sa ograničenim sposobnostima 2021-2023 utvrđuje ključne radnje u okviru svakog specifičnog cilja, koje takođe identifikuju nadležne institucije i rokove za njihovo sprovođenje. Kada je institucija nadležna za sprovođenje aktivnosti, identifikuju se i druge institucije koje će podeliti odgovornost ili one koje će pomoći u njihovom sprovođenju, a u ovom slučaju su to uglavnom donatori i stalni partneri, organizacije za lica sa ograničenim sposobnostima.

Kancelarija premijera/Kancelarija za dobro upravljanje ima okvir za praćenje na osnovu kojeg će meriti napredak, dok su odgovorne institucije dužne da izrade detaljnije akcione planove, koji pružaju detaljnije detalje za svako odeljenje u okviru odgovorne institucije. Detaljniji akcioni planovi omogućiće svakom odeljenju da nadgleda napredak. Na ovaj način, u skladu sa svim specifičnim ciljevima svake oblasti delovanja, sve nadležne institucije će se osvrnuti na mere preduzete za sprovođenje svake planirane aktivnosti. Institucije, pored odgovornosti za koordinaciju svih specifičnih akcija koje proizilaze iz specifičnih ciljeva ovog dokumenta, takođe treba da procene i obezbede da svi sektorski programi i planovi unutar institucije budu u skladu s tim ciljevima. Kao rezultat, podneti izveštaji će se ocenjivati na osnovu mernih pokazatelja i vremenskih rokova.⁸

Finansijski uticaji na sprovođenje Nacionalne strategije za prava lica sa ograničenim sposobnostima u Republici Kosovo (2013-2023).

Akcioni plan za sprovođenje Strategije za zaštitu i promociju ljudskih prava ima ukupne troškove sprovođenja od **122.700.964,00 evra** za tri godine sprovođenja (2021-2023). Najveći deo troškova (oko 95% budžeta) koristiće se za tekuće troškove koji se odnose na podizanje kapaciteta, regulisanje sistema praćenja i izveštavanja u vezi sa ljudskim pravima.

Tabela 1. prikazuje rezime budžeta za sprovođenje plana prema godinama, dok se ovo zasniva na detaljnim proračunima troškova za svaki planirani cilj, dok tabela 2 daje sažetak budžeta za sprovođenje plana prema izvorima finansiranja.

Za sprovođenje akcionog plana za prve 3 godine potrebna su finansijska sredstva, kao što je prikazano u donjoj tabeli, u milionima evra (KT - Opšti budžet za akcioni plan, TT - tekući troškovi, K - kapital, SG - subvencije i grantovi).

Tabela 1. Rezime budžeta prema ciljevima i godinama.

Strateški ciljevi	2021.				2022.				2023.			
	KT	TT	K	SG	KT	TT	K	SG	KT	TT	K	SG
Poboljšanje pružanja zdravstvenih usluga za lica sa ograničenim sposobnostima	0	0	0	0	45,00 0.00	45, 000 .00	0	150 0.0 0	27, 500 .00	27, 500 .00	0	12,000.00
Funkcionalan i pravilan sistem socijalne zaštite i socijalne sigurnosti, kao i pružanje jednakih mogućnosti za zapošljavanje lica sa ograničenim sposobnostima	42,1 37,3 80.0 0	42,1 37,3 80.0 0	0	41, 278 ,98 0	38,97 5,880. 00	38, 975 ,88 0.0 000	0	38, 091 ,98 0.0 0	38, 976 ,38 0.0 0	38, 976 ,38 0.0 0	0	38,091,98 0.00

⁸ Nacionalni plan za prava lica sa ograničenim sposobnostima u Republici Kosovo 2018-2020., Priština

Stvaranje uslova za sveobuhvatnost u obrazovanju i za profesionalnu podršku licima sa ograničenim sposobnostima;	67,7 000. 00	67,7 000. 00	0	12, 000 .00	866,6 62.00	866 ,66 2.0 0	0	11, 00. 00	865 ,16 2.0 0	865 ,16 2.0 0	0	13,000.00
Stvaranje pravne infrastrukture za poštovanje i ispunjavanje prava lica sa ograničenim sposobnostima	40,0 00.0 0	40,0 00.0 0	0	0	40,00 0.00	40, 000 .00	0	0	40, 000 .00	40, 000 .00	0	0
Stvaranje jednakih uslova u pristupu, informisanju, komunikaciji, učešću i stvaranje jedinstvenog sistema podataka za lica sa ograničenim sposobnostima	3000 .00	3000 .00	0	0	3500. 00	350 0.0 0	0	0	350 0.0 0	350 0.0 0	0	0
Ukupno:	42,857,380.00				39,931,042.00				39,912,542.00			
Pod-total 2021-2023:	122,700,964.00 Evra											

Tabela 2. Struktura troškova prema planiranim godinama u akcionom planu i izvoru finansiranja

Godine	Ukupni troškovi		
	BRK	Donatori	Ukupno:
2021.	42,804,680.00	52,700.00	42,857,380.00
2022.	39,866,542.00	64,500.00	39,931,042.00
2023.	39,849,042.00	63,500.00	39,912,542.00
Ukupno:	122,520,264.00	180,700.00	122,700,964.00 Euro

Raspodela troškova po kategorijama troškova i po godinama je kao u nastavku:

Resorna ministarstva	Plate i dnevnice	Roba i usluge	Kapitalni troškovi	Subvencije i transferi
----------------------	------------------	---------------	--------------------	------------------------

Ministarstvo obrazovanja, nauke, tehnologije i inovacije	27,400.00- (2021) 787,662.00(2022) 787,662.00 (2023)	40,300.00 (2021) 79,000.00 (2022) 77,500.00 (2023)		
Ministarstvo zdravstva		45,000.00 (2022) 27,500.00 (2023)		
Ministarstvo finansija, rada i transfera		858,400.00 (2021) 883,900.00 (2022) 884,400.00 (2023)		40,178,980.00 (2021) 36,991,980.00 (2022) 36,991,980.00 (2023)
Ostalo (Opštine, KP/KDU, MP)		1,752,300.00 (2021) 1,143,500.00 (2022) 1,143,500.00 (2023)		
Ukupno tokom godina	27,400.00- (2021) 787,662.00(2022) 787,662.00 (2023)	2,651,000.00 (2021) 2,151,400.00 (2022) 2,132,900.00 (2023)		40,178,980.00 (2021) 36,991,980.00 (2022) 36,991,980.00 (2023)
Ukupno	122,700,964.00 Evra			

